

2014-imut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut**Saqqummiussissut**

(Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermt Naalakkersuisoq)

Siullermeerneqarnera

2014-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuut matumuuna Naalakkersuisut sinnerlugit saqqummiutissavara. Siunnersuut manna naalakkersuisooqatigiit aningaasanut inatsisissatut siunnersuutaasa siullersaraat. Siunnersuummi Naalakkersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiisummi tunngaviusut malinneqarput, tassalu inuiaqatigiit aningaasaataat akisussaassuseqartumik patajaatsumillu aqunneqassasut.

Aningaasaqarnikkut politikkimut tunngatillugu anguniagassat tunngaviillu

Tamanna angusinnaajumallugu Naalakkersuisut aningaasaqarnikkut ingerlatsinerminnut atatillugu arlalinnik anguniagassillutillu tunngavissiorsimapput. Tassunga atatillugu aningaasanut inatsisini ukiuni aallaaviusartuni tamani ukiunilu sisamaasuni IS-ip inerneru oqimaaqatigiissuunngikkunik amigartoorfiusassanngillat.

2014-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi IS-ip inerneru 2014-imi 2015-imilu amigartoorfiusussaapput, 2016-imi 2017-imilu sinneqartoorfiulersussanngorlutik. Akit aningaasarsiornikkullu pissutsit massakorpiaq ilungersunartutut inissisimanagerisa, inuusuttut akornanni suliffissaaleqisoqangaatsiarnerata aaqqissugaanikkullu ajornartorsiuteqarnerup kingunerisaanik ukiuni marlunni amigartooruteqarfiusumik ingerlatsinissaq Naalakkersuisunit siunnersuutigineqarpoq, aningaasat amerle-riaataat inuiaqatigiit aaqqissugaanikkut ajornartorsiutigiligassaasa aaqqiiffiginissaannut atorneqarsinnaanissaat qulakkeerniarlugu.

Taamaattumik suliniutit nutaat aningaasartuuteqarfiusussat aningaasalersornissaannut siunnersuutiniq ilaqartinneqartarnissaat suliniutillu nutaat iluaqutissanngorlugit ingerlanneqartarnissaat pingaaruteqarput. Naalakkersuisut neriuutigaat periutsit taakku Inatsisartunit tamarmiusunit tapersersorneqassasut.

Akit aningaasarsiornikkullu pissutsit allanngornerat

Aatsitassanut nunarsuarmi akigitinneqartut ukiuni kingullerni aatsitassanik ujaasinissamik soqutiginninneq annikillissimavaat, aatsitassanillu ujaasinerit piffissami qanittumi annertuseqqissinnaanerit qularnarpoq. Aatsitassanik ujaasinermit aatsitassarsiornermillu isertitassat isumaqatigiissutit aqutugalugit qulakkeerneqaaqqaarsimatinnagit isertitassat aningaasanut inatsimmut ilanngussinnaanngilagut.

Assersuutigalugu aatsitassarsiorfimmik pilersitsinikkut uuliamilluunniit qillerilernikkut ukiuni aggersuni aningaasanik amerlasuunik immikkut ittumik isaatitsisoqaleriataassagaluarpat, aningaasat atuinerup annertusinerinut atorneqarnaviannngillat. Siusinnerusukkut pisarsimasutut aningaasat ilinniartut inissaannik ilinniarfissanillu sanaartornernut atorneqartariaqarput. Tamakku naalakkersuinikkut tamakkii-sumik isumaqatigiissutigineqarsinnaasariaqarput.

Suliffissanik ataavartunik nutaanik pilersitsisarlu ineriartortitsinikkut unittoqqaneq, suliffissaaleqine-rujussuaq nunanullu allanut nuttarnertit illuata tungaanut saatinneqarsinnaapput. Taamaattumik Naalakkersuisut nunarput tamaat isigalugu pingaartilluinnarpaat inuussutissarsiutit eqqarsaatigalugit suliniutinik annertuunik piaartumik aallartitsisoqarnissaa. Nunarput nunatta avataanut niuerutissanik nutaanik isumannaatsunillu ineriartortitsinissaq qulakkeerniarlugu sinaakutissanik tulluurtunik pisaria-

qartitsivoq. Suliniutit annertuut pillugit inatsit nutartigaq IBA-millu isumaqatigiissutissat, kommunit suliffeqarnermilu susassaqtut peqatigalugit piviusunngortinneqartussat, aqutigalugit anguniagaq tamanna ilaatigut anguneqarsinnaassaaq.

Aalisakkat qaleruallillu akii ukiuni kingullerni qaffakkiartorsimapput. Tamannalu inuussutissarsiuutit taassuma aningaasaqarniarneranut iluaqutaasimavoq. Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi takuneqarsinnaasut ilagaat raajanut akitsuutit ukiuni aggersuni isertitsissutaasarnerat annertusineqarniarloq.

Silaannaap kissakkiartornerata kingunerisaanik aalisakkat siusinnerusukkut aalisarneqarsinnaasarsimangitsut aalisarneqarsinnaaleriartorput, ilaatigut assersuutigalugu avaleraasartuunik aalisarsinnaaneq periarfissaqalersillugu. Pissutsit tamakku aalisarnerup iluani pisuussutini atuinermi akitsuutaasartut misissoqqittariaqalernerat pisariaqalersissimavaa. Tassunga tunngatillugu siunnersuussiornissaq siunertaralugu Naalakkersuisut inuussutissarsiuuteqartut aningaaseriviillu attavigilersarpaat tamakku oqaloqatigiissutigineqarnissaat siunertaralugu, tassanilu qulakkeerniagassaq tassaavoq nunatta karsiata naammaginatsumik pissarsisarnissaa aalisarnerullu ineriartortuarnissaa qulakkeerniarlugu naleqquttunik sinaakkutit aqutigalugit atugassaqtitaanissaq.

Qularutiginagu oqaatigisariaqarpoq, inuusuttut akornanni suliffissaaleqineq annertuallaarmat. Pingaartumik najukkani mikinerusuni nunaqarfinnilu. Taamaattumik Naalakkersuisut suliffissaaleqisut amerlavallaarnerat qaangerniarlugu ajornangippallu amerlanerpaat sulilersissinnaajumallugit suliniutissat pimoorullugit sulissutiginiarpaat.

Namminieleriartornissatsinni ilinniartitaaneq qitiulluinnarpoq

Tamannalu anguneqarsinnaavoq ilinniartitaanerit pitsaasumik suliniuteqarfiginerisigut. Tamatuma kingunerisaanik meeqqat atuariannit naammassisartut sapinngisamik amerlanersaat ilinniaqqinnissaminut piareersimasariaqarput, inuussutissarsiuutigisinnaasaminillu ilinniakkaminik sukkasuumik naammassinnaalernissaat qulakkeerniarlugu. Ilinniartitaanerup pingaartinneqarnissaa aningaasaliissutigineqartullu atorlugit sapinngisamik amerlanerpaat naammassisarnissaat naalakkersuinikkut ukiuni arlaqalersuni isumaqatigiissutigineqartarsinnaasimavoq. Naalakkersuisut neriuutigaa taamatut isumaqatigiittarsimanagerit ukiuni aggersuni attatiinneqarsinnaassasut.

Ilinniartitaaneq eqqarsaatigalugu EU-mik peqatigiinnissamik isumaqatigiissuterput 2013-ip naaneranut killeqarpoq. Ukiut isumaqatigiissuteqarfiusussat tullii 2014-imit 2020-mut atuuttussat naatsorsuutigineqartut pillugit EU-mik oqaloqatiginninnerit Naalakkersuisunit aallartinneqareerput. Naalakkersuisut kissaatigaat ilinniartitaanerit tunngasut isumaqatigiissutissani qitiutinneqarqinnissaat. Isumaqatigiinniernerit ingerlanerat pillugu Inatsisartut soorunami ilisimatinneqartarumaarput.

Aningaasatigut nammineq pilersornerulernissarput anguneqarsinnaasappat inuusuttortagut ilinniagaqartariaqarput, imminnut ilaqtaminnillu pilersuisinnaangorlutik. Taamaattumik Naalakkersuisut ilinniartitaaneq pingaartittorujussuaat. Siunissamilu pingaartittuassallugu.

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi suli atualersimangitsunut tunngatillugu sanaartornermut ingerlatsinermullu aningaasaliissutissat amerlineqartussanngortinneqarput. Taamatut aningaasaliissuteqarnerit qularutissaanngitsumik ukiuni aggersuni inuiaqatigiinnut nalitunngorlutik pissarsisutaajumaarput.

Iluarsartuusseqqinneq

Aningaasanut ingerlatsineq aqutigalugu akissaatikinnerusut naammaginatsumik inuunerminni atugassaqtinneqarnissaat qulakkeerneqassaaq. Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliarsuup erseqqissumik nalunaarutiginiuuuaa aqqissuusseqqinnissaq pisariaqarluinnarpoq pingaartumik akileraartarnerup, ineqarneq isumaginninnerlu eqqarsaatigalugit. Taamatut aqqissuusseqqinnissani anguniakkat marloqjusaapput. Siullermik aqqissuusseqqinnerit aqutigalugit pisortat aningaasa-

qarniarnerat attanneqarsinnaasoq pilersinneqassaaq aappaattullu siunissami atugarissaarnissaq qulakkeerneqassaaq, ilaatigut naligiinnerusumik atugassaqalersitsisumik.

Naalackersuisut aqqissuusseqqittariaqarnerup pisariaqarnera isumaqatigaat taakkulu sunniutissaat sulissutigilereerlugit, pingaartumik 2016-imi 2017-imilu sunniuteqalersussat. Taamatut aqqissuusseqqittariaqarnerit isertitaasartut aningaasartuutaasartullu 2014-imiit 2017-imut oqimaaqatigiisinnissaanut taamaallat tunngaviunatik ukiunili aggersuni aamma tunngaviusussat tamanit tapersersorneqarnissaat Naalackersuisut kissaatigaat.

Naalackersuisut naatsorsuutigaat utoqqalinersianut, isumaginninnermut akileraartarnermullu tunngasunik aqqissuusseqqinnissamik aallartitsinissartik. Aqqissuusseqqinnernut atatillugu ineqarnermut tunngatillugu init nammineq pigisat pillugit pitsanngorsaasoqarnissaa Naalackersuisut kissaatigaat. Tassunga tunngatillugu ilanngullugit eqqarsaatigineqassapput iluarsartuusseqqinnissamik nutaanillu sanaartortoqarnissamik pisariaqartitat.

Aqqissuusseqqinnerit eqqarsaatigineqartut ukiuni arlalinni ingerlanneqassapput. Naalackersuisut kissaatigaat aallarniutaasumik misissueqqaarnerit piffissami aggersumi aallartinneqarnissaat. Paasisutissat erseqqinnerusut 2015-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi takuneqarsinnaallutillu ilanngullugit suliarineqarsimassapput. Aqqissuusseqqinnerit susassaqtut qanimut suleqatigalugit ingerlanneqassapput, tassunga ilaatinneqarlutik suliffeqarnermi susassaqtut kommuunillu.

2014-imit aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi aqqissuusseqqinnernit iluanaarutissat ilanngunneqarput 2015-imi 10 mio. kr.-ioriarlutik 2017-imi 173 mio. kr.-inut amerleriartussat. Aqqissuusseqqinnernit iluanaarutissatut missingiunneqarsimasut massakkut nalorninarloqarput, taamaattumillu mianersortumik missingerneqarsimallutik.

Siunissami annertuumik suliassaqpugut. Inuiaqatigiit siunissaat qulakkeerumallugu aqqissuusseqqinnissatsinni paasineqarluarnissarput maanilu inimi najuuttunit, kommuninit, innuttaasunillu tapersersorluarneqarnissarput neriuutigarpugut.

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi attartortunut perusermik taallugu inissianik tuniniaanitsigut 90 mio. kr.-inik isertitaqarnissarput ilanngunneqarsimavoq. Siunnersuutigineqartut tuniniaanissat Nuummi ininik tuniniaasarnermi akinut sunniuteqarnerlussinnaanerit isumakuluutigineqarmat Naalackersuisut aningaaseriviit taarsigassarsiniartarfiillu aallartitaannik oqaloqatiginninnerit isumalluarnartut aallartippaat. Taamatut oqaloqatigiinnerit kingunerisaanik naatsorsuutigineqarpoq aappassaaneerininnissamat allannguutissatut siunnersuuteqartoqarnissaa, tassani ilaassallutik tuniniaanerni akigitineqartussat.

Pisortat ingerlatsinerannik nutarsaaneq

Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliarsuup ilanngullugu tikkuarnikuuaa pisortat ingerlatsinerisa nutarteriffigineqarlunilu pitsanngorsaaffigineqartariaqarnerat aammalu inuiaqatigiit pisariaqartillugillu naatsorsuutigisaat aallaavigalugit ullumikkornit pitsaanerusumik pisortat ingerlatsisariaqarnerat.

Missingersuussiortarnerup nutarteriffiusinnaanera pillugu kommuninik oqaloqatiginninnerit Naalackersuisut ingerlappaat. Tassunga atatillugu Naalackersuisut Kanukoka kommunillu qutsaviginiarpai naak atugassarititaasut assigiinngiiaarluaqisut suliassamat tassunga suleqataalluarsimaneritut.

Pisortat aningaasaqarniarnerisa patajaatsuusariaqarnera eqqarsaatigalugu, innuttaasut assigiinnerusumik pitsaanerusumillu sullinneqartariaqarnerannut tunngatillugu aammalu kommunit assigiinnerusumik atugassaqtinnissaat eqqarsaatigalugu soqutigisat tunngaviatigut assigiipput.

Kommunini atugassarititat naligiinnginnerujussuat naligiinnginneruleriartornissaallu innuttaasunut eqquisussat ukiuni arlaqalersuni ilisimaneqarsimapput. Kommunit ilaanni innuttaasut ikiliartorput, akileraarutigisartagaat qaffakkiartorput suliffissallu ikiliartuinnarlutik. Anillariarfissaaruttutullusooq ajortumik inissisimalersimapput, tamakkuli Naalackersuisut iliusseqarfiginiarpaat. Pisariqartinneqarlunnartut tamakku aningaasanut inatsisissap aappassaaneernissaanut allannguutissanik siunnersuuteqarfigineqassapput.

Missingersuussiortarnermut tunngatillugu isumaqatigiissutissap suliarinera naammassikannersimagaluarpit aaqqiissutissat attanneqarsinnaasut 2014-imit atuutsilersussanngorlugit Isumaginninnitigineqarsinnaasimassagaluarput. Pissutsilli taamaanngillat. Naalackersuisut pingaartillugu sulisutiginiarpaat kommunit Kanukokalu suleqatigalugit pineqartup piviusunngortinnissaa, 2015-imit atuutilersissinnaajumallugit.

Missingersuussiortarnermi suleqatigiinnissamik nutaamik isumaqatigiissusiornissap piareersaataasumik suliarinerata erseqqissumik takutippaa pisortat ataatsimut illersorneqarsinnaasumik aaqqiisuteqartarsinnaasut pisortat ingerlataanni qarasaasianik atuineruleriartorneq ilutigalugu. Allaffissornerup iluani, peqqinnissaqarfimmi ilinniartitaanerullu iluani qarassianik atuineraluttuinnarnerup kingunerisaanik sullissinerit pitsanngortinneqarlutillu naammassisartakkat annertusineqarsinnaapput. Tamakku aningaasanut inatsisissatut siunnersuut aqutigalugu ikorfartorneqassapput innuttaasunut sineriammilu innuttaasunut kiffartuussivinnut iluaqutissanngorlugit.

Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi ileqqaarutissat

Pisortat allaffissornerisa pitsanngorsaaffigineqarnerisa kingunerisaasa ilaattut 2014-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi 2014-imi 9 mio. kr.-inik 2017-imi 17 mio. kr.-inngortussanik ileqqaaruteqartoqarnissaa siunnersuutigineqarpoq.

Naatsorsuutigineqarpoq ileqqaarutissat tamakku pisiortarnermi isumaqatigiissutit amerlillugillu pitsanngortinnerisigut pissarsiarineqarsinnaasasut aammalu naatsorsuutigineqarmat qitiusumik allaffeqarfik taakkulu ataanni suliffeqarfiit siusinnerusumit annertunerusumik pisiortarnermi isumaqatigiissutinik atuilernissaat. Aappassaaneerinninnissamut atatillugu immikkoortortaqaarfinni pineqartuni ileqqaarutissat saqqummiunneqassapput.

2015-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuuteqarnissaq nallertinnagu pisortat ingerlatsiviinni ileqqaaruteqaqqinnissamik siunnersuutit suliarineqassapput, tamakkulu ajornanngippat innuttaasunik sullissineq ajorseriartingikkaluarlugi sulinermi naammassisartakkat annertusinerisigut pissapput.

Siunissami aningaasaliissutissat

2014-imit aningaasanut inatsisissatut siunnersuummut uiggiullugu Naalackersuisut kissaatigaat sanaartornermi tamanut ukiunilu arlalinni atuuttussanik immikkortunut pilersaarusiortoqarnissaa. Anguniagaavoq ajornanngippat ukiuni qulini atuuttartussanik ingerlaavartumik pilersaarusiortarnissaq, tasani ilanngunneqartassallutik innuttaasut ukiumikkut agguataarsimanissaannut naatsorsuutigisat, ilinniarsimassutsikkut nuttarnernullu tunngatillugu paasissutissat. Pissusissamisuusaaq pilersaarutit tamakku AIS2015-imi tulleriaarinissanut ilanngunneqarpata.

Immikkoortut tamakku pilersaarusiortarfigineri kommunit suleqatigalugit ingerlanneqassapput, taamaasiornikkut kommunini namminersorlutik oqartussanilu pilersaarutit missingersuutigineqartussallu ataqatigiissarneqartalersinnaassapput.

Sanaartugassat agguataarnerini oqimaaqatigiinnerusumik ingerlatsisoqartarnissaa Naalackersuisut kissaatigaat. Sanaartugassat immikkoortukkaarlugit pilersaarusiortalernerisigut tamakku ilaatigut anguneqarsinnaassapput. Naalackersuisut arajutsisimangilaat 2014-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi allanngortitsisoqartariaqarnera, taamaattumillu naatsorsuutigalugu aappassaaneerinninnissamut allannguutissatut siunnersuuteqartoqarnissaa. Allannguutissatut siunnersuutissat sulia-

rinissaat eqaarsaatigalugu tassani ilaatigut kommuninut sisamaasunut tusarniaanermi akissutiginiakat apeqqutaassapput, tusarniaanermi piffissarititaasoq septemberip qiteqqunneranut killeqartinneqarpoq. Tusarniaanikkut ilaatigut pissarsiarineqassapput kommunit tulleriaarisimani aningaasaleeqataasinnaanerinullu paasissutissat nutartikkat, aningaasaleeqataaanissarmi pinngitsoorneqarsinnaangimmat.

Naalackersuisut kissaatigaattaaq Assartuinermit Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaata malittaatut iliuuseqartoqarnissaa. Siullertut sulissutiginiarneqarpoq assartueriaatsit pitsanngorsarlugillu siunissamat naleqqussarnissaat containerinut talittarfimmik qitiusumik nutaamik pilersitsinikkut. Taamaasiortoqarneratigut umiarsualiveqarneq eqqarsaatigalugu immikkoortukkaartumik pilersaarusiortoqarsinnaalissaaq taamaasillunilu najukkani pisariaqartitsiviusuni aningaasaliisoqarsinnaalissalluni.

Ilutigalugu Qaqortumi mittarfiliassamat tunngatillugu isummernissamat tunngavissamik suliqartoqassaaq, Inatsisartunut 2014-imi saqqummiunneqartussat naatsorsuutigineqartumik. Tassunga ilaatillugu aningaasaliinissamat apeqqutit Narsarsuullu ineriartortinneqarsinaanissaanut apeqqutit isummerfigineqassapput. Tassanissaaq pisariaqartinneqarpoq assartuinerit ilusissaasa tamakkiisumik isummerfigineqarnissaat. Naalackersuisut taanna pingaartinniarpaat. Nunatta ataqatigiissumik angallaviulersinnaanera anguniarlugu nunatsinnilu aningaasaliinissaaq kajuminnartunngortinniarlugu nuna tamakkerlugu angallassinermi pitsaasumik aqqiissuteqarnissamat isummernissaaq qanilliartorpoq.

Naalackersuinikkut isumaqatiginninniarnit

Aningaasanut inatsisissap isumaqatiginninniutigineqarnissaa siunertarlugu partiit tamarmik Naalackersuisunit aggersarneqarput 2014-imillu aningaasanut inatsissamat tunngatillugu partiit kisaataasa taakkulu aningaasalersorneqarsinnaanissaannut saqqummiussassaasa pitsaasumik oqaloqatigiissutiginnissaannut qilanaarpugut.

Naalackersuisut aningaasaqarnikkut ingerlatsineranni anguniagaat periusaallu ilalernerneqarnissaat anguniarlugu Naalackersuisut neriutigaat aningaasanut inatsissamat tunngatillugu silittumik isumaqatigittoqarsinnaassasoq. Pingaaruteqarportaaq kissaataajunnartut aningaasanut inatsisissamat ilanngunneqarsinnaanissaat, aningaasanut inatsimmi tamakkiisumik oqimaqatigiisitsineq allannngortinngikkaluarlugu.

Pingaartumik UKA 2014-imi aalajangiussassatut siunnersuutit saqqummiunneqartussat aningaasanut inatsimmut tunngatillugu aningaasaqarnikkut kinguneqarfiusut malitsiginnaasaannut missingersorneqassapput.

Taamatut oqaaseqarlunga Naalackersuisut 2014-imut aningaasanut inatsissatut siunnersuutaat Inatsisartunit tigulluarneqarnissaa kissaatigalugu oqalusserisassanngortippara.